

Sander Breur – Opening Academisch Jaar 2011-2012

We zijn samen gekomen om een nieuw academisch jaar te openen en het voortbestaan van hoger onderwijs en wetenschap te eren. Eenieder die hier vandaag aanwezig is, heeft hart voor wat er aan de universiteiten en in de wetenschap gebeurt. Laten we daarom vandaag samen denken aan vertrouwen. Laten we een poging doen om elkaar te vertrouwen.

U heeft allen gestudeerd of studeert zelf. Uw kinderen studeren, wellicht uw kleinkinderen. U bent niet enkel bestuurder, docent, medewerker of student. Ooit stond u voor het eerst voor de deur van de universiteit. Dat was het begin van uw echte, eigen leven. In de jaren die er op volgden woonde u in kleine kamertjes, reed in koekblikken, leerde stukjes van uwzelf en de wereld kennen. U gunt uw kinderen, kleinkinderen, al dan niet in de toekomst, hetzelfde vertrouwen dat u van uw familie en vrienden kreeg. Kinderen zijn niet vast te houden voor eeuwig, ook als ze niet de volle 100% doen wat goed voor ze is. Dat weet u allen. Fouten moet je kunnen maken om te kunnen leren. Die ruimte is nodig voor de wetenschap en om vooruit te kunnen komen in maatschappelijke en economische zin.

Hoe uit dat vertrouwen zich in het hoger onderwijs? Een docent die er vanuit gaat dat de opgedragen sommen zijn gemaakt (ook als dat misschien niet altijd voor iedereen zo is) en die dieper de stof induikt heeft vertrouwen. Uiteindelijk moet de student die de sommen niet gemaakt heeft zelf kiezen of hij de inhaalslag maakt of niet, terwijl het grootste deel van de studenten vooruit gaat. Als de docent gaat herhalen, raakt hij meer studenten kwijt aan demotivatie en begint er een cultuur te vormen die hard werken en nadenken bestraft.

De opleidingsdirecteur bevindt zich in een spagaat. De universiteit en faculteit wensen kwalitatief onderwijs. De opleidingsdirecteur ook. Niet omdat het moet, maar omdat ze er een hart voor hebben. Vervolgens wordt de bekostiging gekoppeld aan streefwaarden betreffende slagingspercentages, gemiddelde cijfers etc. Dan vraag ik mij af: vinden wij hier samen dat dit de waarden zijn die kwaliteit bepalen? Of heeft deze manier van beoordelen en bekostigen misschien andere gevolgen? Zoals dat ene, moeilijke vak wat maar 40% van de studenten haalt? Dat ene vak dat eigenlijk wel heel erg belangrijk is voor het geheel van de studie? Wat daar mee te doen?

Laten we ook samen nadenken over dat mysterieuze woord: motivatie. Of drive. Passie. Laat passie zich regeren door angst? Is angst voor u een goede drijfveer? Want de harde regelgeving die we samen voeren met een BSA, een harde knip, een langstudeerdersboete, maakt dat voor studenten angst regeert. Is de lijn van de jaren vijftig die waar we samen naar terug wensen te gaan? Met dwang en straf als motivators? De lijn van wantrouwen van studenten?

Of is vertrouwen wellicht een betere basis van academische groei en academisch burgerschap?

Wat ik tot zover heb beschreven, gaat over de universiteit zelf, het onderwijs en de wetenschap. Er zijn echter meer belangen dan puur wetenschappelijke vooruitgang. Onderwijs is meer dan school en wetenschap is meer dan artikelen. Het heeft invloed op iedereen, ook buiten deze zaal. De overheid draagt de zorg om voor die belangen op te komen en heeft de taak om instellingen in het hoger onderwijs zo goed mogelijk werk te laten leveren. De lijn van elkaar wantrouwen, die ik vandaag ter discussie probeer te stellen, doet zich ook hier voor. De meerjaren afspraken van vorig kabinet gingen over studiesucces. De overheid zou 4 jaar financieren, de instellingen zouden zich 4 jaar inspannen om het studiesucces te verbeteren. Na drie jaar hield de overheid zonder inhoudelijke evaluatie van haar kant op met de financiën. Nog iets anders kwam aan het licht. Het geld dat de overheid extra aan de instellingen gaf was nooit geoormerkt, erger nog, zowel de overheid noch de instellingen wisten niet hoeveel geld er beschikbaar was voor studiesucces. Pas bij de evaluatie werd instellingen verteld hoeveel geld ze precies hadden gekregen. Achteraf kon niet bewezen worden dat het geld gebruikt werd waarvoor de overheid het had neergelegd. Is dit de manier waarop de overheid zorg moet dragen en de instellingen hun beste werk kunnen leveren? Is dit de veilige omgeving waarin

moeizaamheden besproken en opgelost kunnen worden? Of is het logisch dat er patstellingen ontstaan tussen universiteiten en de overheid?

Als uw antwoord op de eerste twee vragen nee is, is de beste toekomst voor het hoger onderwijs dan te vinden in meer accountability? Instellingen zullen nu vooraf in instellingsplannen moeten aangeven wat ze gaan doen. Deze plannen maken we op basis van afrekenbare cijfers. Aan het eind controleren we alle 57 instellingen of alle cijfers gehaald zijn, zo niet dan heeft dat flinke gevolgen voor de bekostiging. Is dit de terugkomst van een planeconomie? Denken we dat een centrale overheid het best kan werken met cijfermatige voorspelbaarheid? Want als dit geen liberaal gedachtegoed is, noch christendemocratisch, laten we ons dat niet leiden door onzekerheid en angst? Bevorderen we dan niet samen de zesjescultuur? Niet je hoofd boven het maaiveld uitsteken? Zo snel mogelijk aan de cijfermatige eisen voldoen, niet nadenken, geen vragen stellen en geen extra tijd steken in onderwijs en wetenschap?

Is dit de manier waarop we doelstellingen voor 2025 uit de strategische agenda daadwerkelijk gaan halen? Geven docenten op deze manier beter les, komen er meer contacturen, komen er meer docenten per student, halen studenten in 4 jaar een bachelor en master en is er voor studenten tijdens de studie tijd om betrokken te worden bij het onderzoek en is er tijd voor voorbereiding op de arbeidsmarkt? Ligt voor u de oplossing in het éne dogma dat is ingegeven?

Het dogma dat ik hier bedoel is de opvatting dat alle mensen in het onderwijs geleid worden door de drive om meer geld te verdienen. Als onderwijs-instellingen nu geen onderwijs geven dat aan de kwaliteitseisen voldoet, moeten wij het geld dan anders verdelen? Moeten ze dan concurreren met elkaar zodat de beste het meeste geld krijgt?

Niet enkel de UvA, maar alle instellingen worden gedwongen zich te profileren ten opzichte van elkaar. Zo worden ingroups en outgroups gecreeerd en vijandigheid bevordert. Gedwongen concurrentie kweekt geen vertrouwen en is geen profilering. 'Ten opzichte van elkaar' betekent niet zelf het beste halen uit dat waar je goed in bent. Of heb ik dat mis?

Zullen we, universiteiten en hogescholen, zo wel beter onderwijs gaan verzorgen? Is het zo dat de student het best te prikkelen is door deze financiële te straf? Binnen het dogma "studeren is investeren" moet de student bij elk jaar uitloop er financieel op achteruit gaan. Hierdoor zal in 2025 het normaal zijn om af te studeren binnen de geldende norm. Is dat wat onderwijs en wetenschap beter gaat maken? Is dat wat de maatschappij en de economie ten goede komt?

Mijn hoop voor de toekomst van 2025 is gevestigd op vertrouwen. Laten we posities, pretenties en dwang vergeten om te profileren. Laten we samen uitvinden waar we goed in zijn en dat nog beter doen, zodat de strategische agenda geen sprookje hoeft te blijven.